

Μετάφραση του

Επιτελική σύνοψη

της

Έκθεσης

**προς την Ελληνική κυβέρνηση
αναφορικά με την επίσκεψη που πραγματοποιήθηκε
στην Ελλάδα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή
για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων
και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής
Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT)**

Από 14 έως 23 Απρίλιος 2015

ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ

Σκοπός της ad hoc επίσκεψης της CPT στην Ελλάδα τον Απρίλιο του 2015 ήταν να αξιολογηθεί η εφαρμογή προηγούμενων συστάσεων της CPT, και δη των συστάσεων των εκθέσεων που συντάχθηκαν μετά από τις επισκέψεις του 2011 και του 2013. Προς τον σκοπό αυτόν, η αντιπροσωπεία διερεύνησε τη μεταχείριση κρατουμένων από την αστυνομία και την εφαρμογή στην πράξη των μέτρων προστασίας που αφορούν την κράτησή τους. Ιδιαίτερο αντικείμενο διερεύνησης κατά τη διάρκεια της επίσκεψης ήταν η αποτελεσματικότητα της διερεύνησης καταγγελιών κακομεταχείρισης από αστυνομικούς. Διερευνήθηκαν επίσης η μεταχείριση και οι συνθήκες διαβίωσης κρατουμένων σε διάφορες φυλακές, μεταξύ των οποίων και το Νοσοκομείο Κρατουμένων Κορυδαλλού, καθώς και η κατάσταση των ανηλίκων και των αλλοδαπών που στερούνται την ελευθερία τους.

Η αντιπροσωπεία σημείωσε την, με μερικές εξαιρέσεις, πολύ καλή συνεργασία τόσο με τις ελληνικές αρχές όσο και με το προσωπικό των καταστημάτων που επισκεφθήκαμε. Εν τούτοις, συνεργασία σημαίνει και αποφασιστική δράση για να βελτιωθεί η κατάσταση σύμφωνα με τις συστάσεις της CPT, κάτι το οποίο δεν έχει συμβεί ακόμη. Από τα ευρήματα της επίσκεψης του 2015 προκύπτει σαφώς ότι η κατάσταση στις φυλακές είναι πλέον κρίσιμη και ότι απαιτούνται κατεπείγοντα μέτρα για την ανάταξή τους, ξεκινώντας από την αντιμετώπιση του υπερπληθυσμού και την χρόνια έλλειψη προσωπικού στα περισσότερα σωφρονιστικά καταστήματα. Τέλος, πρέπει να αναγνωρισθεί ανοικτά το σοβαρό πρόβλημα της κακομεταχείρισης από αστυνομικούς και να δημιουργηθεί μηχανισμός για να διερευνώνται αποτελεσματικά οι καταγγελίες για κακομεταχείριση.

Κράτηση από την Αστυνομία

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του 2015, η αντιπροσωπεία της CPT έγινε αποδέκτης ικανού πλήθους αξιόπιστων καταγγελιών για υπερβολική χρήση βίας από αστυνομικούς -ιδιαιτέρα από αστυνομικούς των δίκυκλων ομάδων ΔΕΛΤΑ στην Αθήνα- κατά την προσαγωγή αλλά και μετά από αυτήν, μερικές εκ των οποίων υποστηρίζονται από ιατρικές γνωματεύσεις και άλλα στοιχεία. Συνιστάται εις βάθος αποτελεσματική διερεύνηση των μεθόδων που χρησιμοποιούν οι αστυνομικοί της δίκυκλης ομάδας ΔΕΛΤΑ κατά τη διαδικασία προσαγωγής. Προκύπτει επίσης ότι η κακομεταχείριση από αστυνομικούς στα Τμήματα Ασφαλείας, ιδιαιτέρως εις βάρος αλλοδαπών - μεταξύ άλλων και για την απόσπαση ομολογίας- συνεχίζει να αποτελεί συνήθη πρακτική, κυρίως στο Αστυνομικό Τμήμα Αγίου Παντελεήμονα στην Αθήνα και στο Αστυνομικό Τμήμα Πλατείας Δημοκρατίας στη Θεσσαλονίκη.

Η CPT καλεί τις ελληνικές αρχές να αναγνωρίσουν ανοικτά τη σοβαρότητα του εκτεταμένου και βαθειά ριζωμένου προβλήματος της κακομεταχείρισης από αστυνομικούς και τις καλεί να καταστρώσουν ολοκληρωμένη στρατηγική και να αναλάβουν αποφασιστική δράση για να παταχθεί το φαινόμενο. Πρέπει να υπενθυμίζεται διαρκώς στα στελέχη των Σωμάτων Ασφαλείας, και μάλιστα από το ανώτατο πολιτικό επίπεδο αλλά και μέσω της κατάλληλης εκπαίδευσης, ότι οιαδήποτε μορφή κακομεταχείρισης κρατουμένων -συμπεριλαμβανομένης της σωματικής και/ή λεκτικής βίας, της ρατσιστικής συμπεριφοράς και των απειλών- αποτελεί ποινικό αδίκημα και οι υπεύθυνοι θα διώκονται. Συνιστάται εν προκειμένω η παρακολούθηση των συνεντεύξεων της αστυνομίας μέσω καταγραφής ήχου ή/και εικόνας, η προώθηση καταλλήλων διαδικασιών διερεύνησης από την αστυνομία και η εμπέδωση νέας νοοτροπίας στους κόλπους της Ελληνικής Αστυνομίας σύμφωνα με την οποία η κακομεταχείριση συνιστά αντιεπαγγελματική συμπεριφορά.

Σχεδόν κανείς από τους κρατούμενους που συναντήσαμε και κατήγγειλαν ότι είχαν πέσει θύματα κακομεταχείρισης δεν είχε υποβάλει καταγγελία, αναφέροντας μάλιστα ως αιτίες, μεταξύ άλλων, τον φόβο αντιποίνων ή βαρύτερης ποινής καθώς και την έλλειψη σχετικής ενημέρωσης. Επί πλέον, η υποχρέωση καταβολής τέλους για την υποβολή επίσημης καταγγελίας για κακομεταχείριση πρέπει να αλλάξει. Στις σπάνιες περιπτώσεις που υποβλήθηκε καταγγελία ή με άλλο τρόπο έγιναν γνωστά περιστατικά κακομεταχείρισης εκ μέρους αστυνομικών, τα ευρήματα της CPT από την επίσκεψη του 2015 κατατείνουν για άλλη μια φορά στη διαπίστωση ότι το υφιστάμενο σύστημα διερεύνησης καταγγελιών για κακομεταχείριση χαρακτηρίζεται από συστημικές αδυναμίες της αστυνομίας και των δικαστικών αρχών. Οι διερευνήσεις συχνά δεν πληρούν τις βασικές απαιτήσεις αποτελεσματικότητας όπως ορίζονται στην νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τα σχετικά πρότυπα της CPT.

Η αντιπροσωπεία της CPT μελέτησε αριθμό φακέλων διερεύνησης από τη μελέτη των οποίων προέκυψε ότι η δράση που ανέλαβαν οι εισαγγελικές αρχές για τη διερεύνηση των πολύ σοβαρών καταγγελιών για κακομεταχείριση εκ μέρους αστυνομικών στην έκθεση της CPT του 2013 αλλά και για τη διερεύνηση άλλων συγκεκριμένων περιπτώσεων είναι προδήλως ανεπαρκής. Τα ανωτέρω προκαλούν σοβαρή ανησυχία και αβεβαιότητα όσον αφορά τη δέσμευση των ελληνικών αρχών να πατάξουν την ατιμωρησία στους κόλπους της Ελληνικής Αστυνομίας. Η αντιπροσωπεία έγινε και αυτήν τη φορά αποδέκτης πολυάριθμων καταγγελιών από κρατούμενους σχετικά με την απροθυμία δράσης εισαγγελέων και δικαστών όταν παραλάμβαναν καταγγελίες για κακομεταχείριση. Η Επιτροπή συνιστά την ακριβή και έγκαιρη καταγραφή και αναφορά των ιατροδικαστικών γνωματεύσεων και την εναρμόνιση του ορισμού των βασανιστηρίων του Άρθρου 137Α του Ποινικού Κώδικα με τα διεθνή πρότυπα. Επαναλαμβάνει, τέλος, τη σύστασή της για τη δημιουργία πλήρως ανεξάρτητης και επαρκώς στελεχωμένης και εξοπλισμένης αρχής για τη διερεύνηση καταγγελιών κατά αστυνομικών.

Η CPT επισημαίνει και πάλι ότι οι επίσημες διασφαλίσεις κατά της κακομεταχείρισης (όπως το δικαίωμα ενημέρωσης των οικείων στην περίπτωση κράτησης, το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και το δικαίωμα πρόσβασης σε ιατρό) στις περισσότερες περιπτώσεις δεν τηρούνται στην πράξη από την έναρξη της στέρησης της ελευθερίας ενός ατόμου και εν γένει παραμένουν αναποτελεσματικές, παρά την ύπαρξη σαφών κανόνων. Εκφράζει επίσης την ανησυχία της όσον αφορά την τήρηση του κανόνα περί εμπιστευτικότητας των επικοινωνιών δικηγόρου-πελάτη και συνιστά να τηρούνται δεόντως βιβλία κρατούμενων στα οποία να καταγράφεται επακριβώς η παρουσία υπόπτων σε αστυνομικό κατάστημα ή/και η τοποθέτησή τους σε κελί.

Όσον αφορά τις υλικοτεχνικές συνθήκες, η πρόσφατη αλλαγή πολιτικής με στόχο την πρόληψη του υπερπληθυσμού και, στον βαθμό που είναι δυνατόν, ο τερματισμός, πλέον, της κράτησης παράτυπων μεταναστών σε αστυνομικά τμήματα βελτίωσε ουσιαστικά την κατάσταση. Εν τούτοις, οι συνθήκες κράτησης ήταν στις περισσότερες περιπτώσεις κακές λόγω της εμφανούς απουσίας συνθηκών υγιεινής και της ελλιπούς συντήρησης. Οι ελληνικές αρχές οφείλουν να λάβουν μέτρα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που εντοπίστηκαν.

Φυλακές

Τα ευρήματα που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του 2015 δείχνουν ότι τα κύρια προβλήματα του υπερπληθυσμού και της χρόνιας έλλειψης προσωπικού συνεχίζουν να σοβούν και ότι το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα είναι στο όριο της κατάρρευσης. Τα δύο αυτά, μακράν σοβαρότερα, προβλήματα επιτείνουν και περιπλέκουν έτι περαιτέρω τα πλείστα όσα σοβαρά προβλήματα διαπιστώσαμε στις φυλακές που επισκεφθήκαμε, και δη την ποσοτικώς και ποιοτικώς ανεπαρκή ιατρική περίθαλψη. Η κατάσταση έχει μάλιστα τόσο επιδεινωθεί που πολύ πέραν των σοβαρών ανησυχιών περί κακομεταχείρισης βάσει του Άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), υφίστανται σοβαρότατα ζητήματα που αφορούν το δικαίωμα στη ζωή βάσει του Άρθρου 2 ΕΣΔΑ, δεδομένου ότι αδύναμοι κρατούμενοι δεν τυγχάνουν καμιάς προσοχής και, σε ορισμένες περιπτώσεις, αφήνονται απλώς να πεθάνουν.

Η CPT αναγνωρίζει τα πρόσφατα μέτρα που έλαβαν οι ελληνικές αρχές με τα οποία επετεύχθη αισθητή μείωση του πλήθους των κρατουμένων. Εν τούτοις, απαιτούνται επί πλέον προσπάθειες για να εξευρεθούν εναλλακτικές λύσεις, αντί του εγκλεισμού στις φυλακές, και να δοθεί τέλος στην παρούσα κατάσταση όπου οι φυλακές στην Ελλάδα λειτουργούν απλώς ως αποθήκες ανθρώπων. Εν προκειμένω, η CPT χαιρετίζει τη δέσμευση που ανέλαβε το Υπουργείο Δικαιοσύνης να καταστρώσει στρατηγικό σχέδιο για το σωφρονιστικό σύστημα και συνιστά το εν λόγω σχέδιο να καταρτισθεί εντός έξι μηνών, μετά από αξιολόγηση αναγκών και διαβούλευση με όλους τους εμπλεκόμενους.

Αν και το κλιμάκιο της CPT δεν έγινε αποδέκτης, σχεδόν σε καμία περίπτωση, καταγγελιών για κακομεταχείριση κρατουμένων από το προσωπικό των φυλακών, η βία μεταξύ κρατουμένων και ο εκφοβισμός παραμένουν σοβαρό πρόβλημα. Σε όλες τις φυλακές που επισκεφθήκαμε καταγράψαμε περιπτώσεις διακομιδής στο νοσοκομείο κρατουμένων λόγω σοβαρών τραυματισμών που προκάλεσαν συγκατούμενοι. Το φαινόμενο ήταν ιδιαίτερα έντονο στη Φυλακή Ανδρών Κορυδαλλού όπου πτέρυγες που φιλοξενούν 350 έως 400 κρατουμένους εποπτεύονται από έναν ή δύο μόνο φύλακες -κατάσταση που θα μπορούσε να παρομοιασθεί με καζάνι που σιγοβράζει και το οποίο εκρήγνυται βίαια κάθε λίγους μήνες. Έχει έρθει το πλήρωμα του χρόνου για τις ελληνικές αρχές, να αναγνωρίσουν τη σοβαρότητα του προβλήματος και να δράσουν δυναμικά, καταστρώνοντας αποτελεσματική εθνική στρατηγική για την πρόληψη της βίας και του εκφοβισμού μεταξύ των κρατουμένων. Τούτο θα απαιτήσει σημαντική αύξηση του προσωπικού, θέσπιση αυστηρής πολιτικής ασφάλειας στις φυλακές και συστηματική διερεύνηση και δίωξη των υπευθύνων.

Οι συνθήκες διαβίωσης στις φυλακές που επισκεφθήκαμε ήταν στις περισσότερες περιπτώσεις κάκιστες και οι διατάξεις του Σωφρονιστικού Κώδικα του 1999 όσον αφορά τα πρότυπα για τους χώρους διαβίωσης και την εξασφάλιση ασφαλούς περιβάλλοντος σε κάθε κρατούμενο απλούστατα δεν εφαρμόζονται. Σε μερικές περιπτώσεις, και κυρίως στο Νοσοκομείο Κρατουμένων Κορυδαλλού και στη Φυλακή Ναυπλίου, οι συνθήκες που επικρατούν άνετα θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. Όσον αφορά το καθημερινό πρόγραμμα στις φυλακές, η ποικιλία της απασχόλησης, το πλήθος των δραστηριοτήτων και η δυνατότητα εργασίας παραμένουν εντελώς ανεπαρκή. Η Επιτροπή έχει διατυπώσει συγκεκριμένες συστάσεις για την αντιμετώπιση των υφισταμένων προβλημάτων και ζητά από τις ελληνικές αρχές να υποβάλουν σαφές χρονοδιάγραμμα με συγκεκριμένα ορόσημα για την εφαρμογή τους.

Η CPT εκφράζει την ιδιαίτερη ανησυχία της διότι δεν έχει σημειωθεί καμία πρόοδος στην παροχή υγειονομικής περίθαλψης στις φυλακές. Αιτία των εκτεταμένων προβλημάτων είναι η οξεία έλλειψη υγειονομικού προσωπικού και η παντελής απουσία ολοκληρωμένης διαχείρισης υπηρεσιών υγείας. Η Επιτροπή συστήνει οι Υπουργοί Δικαιοσύνης και Υγείας να εξετάσουν από κοινού την κατάσταση των υπηρεσιών υγείας στις φυλακές και να καταρτίσουν λεπτομερές σχέδιο για να διασφαλίσουν ότι στις φυλακές γίνεται σεβαστή η γενική αρχή της ισοδύναμης υγειονομικής περίθαλψης. Πέραν των ανωτέρω, σειρά συστάσεων διατυπώθηκαν, *μεταξύ άλλων*, για να εμπλουτισθεί η στελέχωση σε υγειονομικό προσωπικό, να εξασφαλισθεί το ιατρικό απόρρητο και να ληφθεί μέριμνα ώστε οι οροθετικοί κρατούμενοι να τυγχάνουν μεταχείρισης ίδιας με τη μεταχείριση που απολαμβάνουν οι άλλοι κρατούμενοι. Οι ελληνικές αρχές οφείλουν επίσης να καθιερώσουν τη συστηματική διενέργεια αποτελεσματικής διερεύνησης των θανάτων κρατουμένων, ξεκινώντας από τις περιπτώσεις που αναφέρονται στην έκθεση της CPT.

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του 2015, η κατάσταση στο Νοσοκομείο Κρατουμένων Κορυδαλλού ήταν τόσο ακραία, κυρίως στον τομέα του υπερπληθυσμού, τις κάκιστες συνθήκες υγιεινής και την υποστελέχωση, που η εγκατάσταση θα μπορούσε να παρομοιασθεί με αποθήκη για άρρωστους κρατουμένους που εν συνεχεία αφήνονται στην τύχη τους χωρίς να τους παρέχεται η απαραίτητη φροντίδα. Οι ελληνικές αρχές οφείλουν να λάβουν άμεσα μέτρα και συγκεκριμένα να προβούν σε εκβάθρων αναθεώρηση των συνθηκών στο νοσοκομείο κρατουμένων και να καταστρώσουν σχέδιο για να ξαναγεννηθεί ως χώρος στον οποίο παρέχεται πραγματικά υγειονομική περίθαλψη.

Επιπλέον, η Επιτροπή συστήνει να αυξηθεί κατεπειγόντως το προσωπικό σε όλες τις φυλακές, να βελτιωθεί η επαφή των κρατουμένων με τον έξω κόσμο και να τεθεί σε λειτουργία ένα επίσημο σύστημα υποβολής παραπόνων.

Παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους

Αριθμός ανηλίκων κρατουμένων κατήγγειλαν ότι έπεσαν θύματα κακομεταχείρισης από αστυνομικούς κατά την προσαγωγή τους ή κατά τη διάρκεια της κράτησής τους στα κρατητήρια της αστυνομίας. Επιπλέον, κατήγγειλαν ότι ανακρίθηκαν και υποχρεώθηκαν να υπογράψουν κείμενα (ομολογίες και άλλες καταθέσεις) χωρίς την παρουσία δικηγόρου και/ή προσώπου της εμπιστοσύνης τους. Οι ελληνικές αρχές πρέπει να δράσουν δυναμικά για να διασφαλίσουν ότι οι σχετικές προστατευτικές διατάξεις γίνονται σεβαστές στην πράξη από την πρώτη στιγμή της στέρησης της ελευθερίας ενός ανηλίκου. Εν πάση περιπτώσει η CPT πιστεύει ότι οι ανήλικοι δεν πρέπει να κρατούνται στα αστυνομικά τμήματα περισσότερο από 24 ώρες. Παρ' όλα ταύτα, ακόμη και σήμερα, δεν είναι καθόλου σπάνιες οι περιπτώσεις ανηλίκων που κρατούνται για δέκα και πλέον ημέρες σε απαράδεκτες συνθήκες και χωρίς κατάλληλη υποστήριξη. Επί πλέον, τα παιδιά δεν πρέπει ποτέ να κρατούνται από την αστυνομία λόγω των πράξεων των γονέων τους ή απλώς λόγω της έλλειψης κατάλληλων χώρων φιλοξενίας ή παροχής φροντίδας.

Η Ειδική Εγκατάσταση Κράτησης Ανηλίκων στη Δικαστική Φυλακή Κορίνθου δεν αποτελεί περιβάλλον το οποίο μπορεί να υποστηρίξει ανηλίκους, πρέπει συνεπώς να καταβληθούν προσπάθειες να αναβαθμισθούν οι υποδομές και ο υλικοτεχνικός εξοπλισμός, να επαυξηθούν οι δυνατότητες απασχόλησης και εργασίας και να διασφαλιστεί ότι το προσωπικό που εργάζεται με τους ανηλίκους είναι επαρκώς εκπαιδευμένο και τελεί υπό τη δέουσα επίβλεψη. Όπως ιδιαίτερος, πρέπει να τροποποιηθούν οι νομικές διατάξεις που διέπουν την μεταφορά ανηλίκων στην απομόνωση για πειθαρχικούς λόγους. Γενικότερα, η Επιτροπή καλεί τις ελληνικές αρχές να αναθεωρήσουν τη σημερινή πρακτική της κράτησης των ανηλίκων και να εξετάσουν τη δυνατότητα να τους εξασφαλίσουν υποστηρικτικό περιβάλλον καλύτερα προσαρμοσμένο στις ανάγκες τους.

Η κράτηση ασυνόδευτων ανηλίκων για μέρες ή και εβδομάδες σε αστυνομικά τμήματα ή ειδικά κέντρα κράτησης όπως η Αμυγδαλέζα ή η Πέτρου Ράλλη -αντί φιλοξενίας σε χώρο κατάλληλο για ανηλίκους- είναι απαράδεκτη. Η ελληνικές αρχές πρέπει να πράξουν ό,τι είναι δυνατόν για να θέσουν τέλος στην πρακτική αυτή. Εάν, κατ' εξαίρεση, ως μέτρο ύστατης καταφυγής, ασυνόδευτοι ανήλικοι πρέπει να στερηθούν την ελευθερία τους, πρέπει να εφαρμόζονται πρόσθετα μέτρα προστασίας και οι εν λόγω ανήλικοι να κρατούνται μόνο σε κατάλληλες εγκαταστάσεις, με επαρκώς εκπαιδευμένο προσωπικό και αντίστοιχες συνθήκες διαβίωσης.

Αλλοδαποί που κρατούνται με βάση τη νομοθεσία περί αλλοδαπών

Τα μέτρα που έλαβαν οι ελληνικές αρχές στις αρχές του 2015 όπως η θέσπιση εναλλακτικών προς την κράτηση δυνατοτήτων, ο περιορισμός της μέγιστης διάρκειας κράτησης στους έξι μήνες και η απελευθέρωση ευπαθών ομάδων, αιτούντων άσυλο και κρατουμένων μακράς διαρκείας, είχαν ως αποτέλεσμα τη θεαματική μείωση των ανθρώπων που κρατούντο στα κέντρα προαναχώρησης.

Εν τούτοις, η αντίληψη περί της λειτουργίας των κέντρων προαναχώρησης έχει ακόμη και σήμερα ως γνώμονα την ασφάλεια, στο πλαίσιο της οποίας οι κρατούμενοι αντιμετωπίζονται εν πολλοίς ως ύποπτοι τέλεσης ποινικών αδικημάτων. Η Επιτροπή επαναλαμβάνει τη σύστασή της οι παράτυποι μετανάστες να κρατούνται σε ειδικά κέντρα που έχουν σχεδιασθεί για τον συγκεκριμένο σκοπό, τα οποία προσφέρουν υλικοτεχνικές συνθήκες και πρόγραμμα διαβίωσης αντίστοιχα με το νομικό τους καθεστώς και τα οποία είναι στελεχωμένα με προσωπικό που διαθέτει τα κατάλληλα προσόντα. Τέλος, πρέπει να λυθεί κατεπειγόντως το θέμα της παντελούς έλλειψης υγειονομικής περίθαλψης στο κέντρο προαναχώρησης της Κορίνθου.

Οι συνθήκες στους χώρους κράτησης αλλοδαπών της Πέτρου Ράλλη παραμένουν απολύτως ακατάλληλες για την κράτηση παρατύπων μεταναστών για μεγάλες χρονικές περιόδους. Η Επιτροπή συστήνει εν προκειμένω να βελτιωθούν οι υλικοτεχνικές συνθήκες και να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα έλλειψης δραστηριοτήτων. Οι ελληνικές αρχές πρέπει επίσης να εγγυηθούν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση όσον αφορά την υγειονομική περίθαλψη και να καθιερώσουν ολοκληρωμένες διαδικασίες και προγράμματα εκπαίδευσης για να παρακολουθούν και να προλαμβάνουν αυτοτραυματισμούς και απόπειρες αυτοκτονιών.